

Lietuvos
pramonininkų
konfederacija

Vilniaus g. 31,
Vilnius, Lietuva
+370 5 2431067
sekretoriatas@lpk.lt
www.lpk.lt

ORIGINALAS SIUNČIAMAS NEBUS

2022-03-03 Nr. S.65

Lietuvos Respublikos Prezidentūrai
Lietuvos Respublikos Vyriausybės Kanceliarijai
Lietuvos Respublikos Seimo frakcijoms
LR Švietimo, mokslo ir sporto ministerijai
LR Ekonomikos ir inovacijų ministerijai

DĖL MOKSLO, TECHNOLOGIJŲ IR INOVACIJŲ TARYBOS SUDARYMO IR DARBO REGLAMENTO PATVIRTINIMO PAKEITIMO PROJEKTO

Lietuvos pramonininkų konfederacija (toliau – LPK), atsakydama į Lietuvos Respublikos Vyriausybės (toliau – LRV) kanceliarijos 2022 m. vasario 21 d. atsiųstą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2019 m. balandžio 15 d. nutarimo Nr. 343 „Dėl Mokslo, technologijų ir inovacijų tarybos sudarymo ir darbo reglamento patvirtinimo“ pakeitimo projektą (toliau – Projektas), susipažino su dokumentu ir teikia poziciją. Kartu atkreipiame dėmesį, kad LPK pozicija dėl socialinių partnerių įtraukimo į sprendimų priėmimą formuojant inovacijų politiką jau buvo pareikšta 2022 m. sausio mėn. 3 d. Verslo tarybos rašte LR ministrei pirmininkei „Dėl socialinių partnerių dalyvavimo inovacijų agentūros veikloje“.

Mes nuosekliai pasisakome, kad Inovacijų ekosistemos dalyvių, pertvarkomos Lietuvos mokslo tarybos (toliau – LMT) ir naujai kuriamos Inovacijų agentūros (toliau – IA), realūs rezultatai ir pasiekimai, tolimesnis Lietuvos ekonominės raidos kelias labai priklausys nuo to, kiek įvairias nuomones ir pozicijas sutelkianti bus pati Mokslo, technologijų ir inovacijų taryba (toliau – Taryba). Mūsų nuomone, Taryba gali ir turi tapti sutelkianti ir demonstruojanti lyderystę, todėl joje šalia valstybės institucijų vadovų bendrai veiklai turi būti pasitelkti verslo ir mokslo ekspertai. Žemiau pateikiame teiginius, dėl kurių, mūsų manymu, Projektą būtina tobulinti.

1. Įžvelgiamas Vyriausybės ir Tarybos funkcijų dubliavimas prieštarauja LR Konstitucijai

Vyriausybė nurodo, jog „įstatymu numatyta iš esmės patikslinti Mokslo, technologijų ir inovacijų tarybos mandatą“ ir „Taryba iš Vyriausybės patariamąsios institucijos <...> tapo koordinuojančia institucija“. Įžvelgdami Vyriausybės ir Tarybos funkcijų galimą dubliavimą, atkreipiame dėmesį, jog toks įstatymo ir Tarybos įgaliojimų aiškinimas negalimas, kadangi jis prieštarauja Konstitucijai ir pačiam Technologijų ir inovacijų įstatymui.

Konstitucinis Teismas yra išaiškinęs, jog „Vyriausybės kaip valstybės valdžios institucijos įgaliojimai yra nustatyti inter alia Konstitucijos 94 straipsnyje. Pagal Konstitucijos 94 straipsnį Vyriausybė: <...> koordinuoja ministerijų ir kitų Vyriausybės įstaigų veiklą (3 punktas)“ (Konstitucinio Teismo 2010-02-26 nutarimas). Be kita ko, ši Vyriausybės funkcija nustatyta ir Vyriausybės įstatymo 22 straipsnio 3 punkte.

Lietuvos Respublikos Seimas, 2021-12-09 priimdamas Technologijų ir inovacijų įstatymo pakeitimo įstatymą Nr. XIV-737, pakeitė anksčiau numatytą Tarybos kompetencijos formuluotę „[Taryba] yra Vyriausybės patariamoji institucija“ nustatydamas, jog Taryba yra „sudaroma padėti Vyriausybei koordinuoti <...>“. Tačiau toks formuluotės pakeitimas nereiškia, jog įstatymu Tarybai yra suteikiami įgaliojimai koordinuoti ministerijų ir Vyriausybės įstaigų veiklą, kaip tai nurodo ir interpretuoja Vyriausybė rašte, teigdama, jog „Taryba iš Vyriausybės patariamąsios institucijos, kurios pagrindinė funkcija buvo teikti pasiūlymus Vyriausybei jos kompetencijai priskirtais klausimais, tapo koordinuojančia institucija“.

Atkreipiamė dėmesį, jog Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad „tuo atveju, kai Konstitucijoje yra tiesiogiai nustatyti konkretios valdžios institucijos įgaliojimai, nė viena kita institucija negali iš jos tų įgaliojimų perimti, o institucija, kurios įgaliojimai Konstitucijoje nustatyti, negali jų perduoti ar atsisakyti. Tokie įgaliojimai negali būti pakeisti ar apriboti įstatymu“ (be kita ko, Konstitucinio Teismo 1999-11-23, 2015-09-29 nutarimai), o „[In]orint juos pakeisti ar apriboti būtina priimti konstitucinę pataisą“ (Konstitucinio Teismo 1998-04-21 nutarimas). Kadangi Vyriausybės įgaliojimai koordinuoti ministerijų ir kitų Vyriausybės įstaigų veiklą yra įtvirtinti Konstitucijoje, šių įgaliojimų negali būti atsisakoma, jie negali būti pakeičiami arba apribojami įstatymu, be kita ko, ir perduodami Tarybai.

Atsižvelgdami į šiuos Konstitucinio Teismo išaiškinimus, pažymime, jog Seimas nesuteikė Tarybai įgaliojimų koordinuoti ministerijų ir Vyriausybės įstaigų, kitų Vyriausybės įsteigtų biudžetinių įstaigų, kurių savininko teises ir pareigas įgyvendina Vyriausybė, veiklą, kiek tai susiję su mokslo, technologijų ir inovacijų politikos formavimu ir įgyvendinimu. Kitoks įstatymo ir Tarybos funkcijų aiškinimas prieštarautų Konstitucijai. Tuo pačiu ir Vyriausybė, įgyvendindama įstatymus ir priimdama poįstatyminius teisės aktus, „svarbu, kad <...> [juos] priimtų neviršydamą savo įgaliojimų ir kad šie poįstatyminiai teisės aktai neprieštarautų Konstitucijai ir įstatymams“ (pavyzdžiui, Konstitucinio Teismo 2015-09-29 nutarimas). Todėl Vyriausybės siekiamas įtvirtinti įstatymo įgyvendinimas, jog Taryba taptų koordinuojančia institucija, taip pat prieštarautų Konstitucijai ir Technologijų ir inovacijų įstatymui.

Dėl aukščiau išvardytų priežasčių darome išvadą, jog Taryba ir toliau išlieka tik patariamąja institucija Vyriausybei, visi jos sprendimai neturi jokios galios Vyriausybės koordinuojamoms institucijoms ir toliau išlieka tik kaip siūlymai LRV, kuriuos Vyriausybė privalės apsvarstyti darbo reglamento tvarka.

2. Nelygiavertis socialinių partnerių (mokslo ir verslo) atstovavimas. Inovacijos nacionalizuojamos.

LRV programos VI skyriaus „Misija – aukštos pridėtinės vertės ekonomika“ projekte „Veržli inovacijų ekosistema“ yra įvardytas sveikintinas tikslas - visus ūkio sektorius apimančio technologinio atsinaujinimo ir inovacijoms palankaus, mokslo ir verslo bendradarbiavimą skatinančio klimato,

pajėgaus konkuruoti pasauliniu mastu kūrimas. Lietuva matoma aukšto pragyvenimo lygio šalimi, kurioje kuriami aukštos pridėtinės vertės, inovatyvūs produktai ir visame pasaulyje žinomos paslaugos. Įgyvendinama Europos pramonės strategija siekiama, kad Europos pramonė galėtų pirmuoti šiame naujajame amžiuje. Įgyvendinant strategiją svarbus vaidmuo tenka pasauliniu mastu integruotai ir gerai veikiančiai bendrajai rinkai, aštuonioms pramonės strateginėms vertės grandinėms, įskaitant ir pramonės aljansus, suderintai veikiančiai pramoninių ekosistemų mokslo, technologijų ir inovacijų bendruomenei sutelktai į Programos Europos Horizontas partnerystės bei žinių ir inovacijų bendruomenes. Visų šių siekių įgyvendinime išskirtinis vaidmuo tenka „Triple helix model of innovation“ principo praktiniam taikymui, kurį įgyvendinant lyderystė atitenka valdžiai, verslui ir mokslui kartu. Čia reikia glaudaus tarpusavio bendradarbiavimo. Šis modelis teigia, kad nuo skirtingų sferų sąveikos kokybės priklauso šalies inovatyvumas. Tuo tarpu Projekte numatytas Tarybos sudarymo modelis kardinaliai priešingas *Triple helix* modeliui.

Manome, kad LRV kanceliarijos pasirinktas modelis iš esmės keičia pusiausvyrą tarp šių trijų socialinių partnerių, ir panašu, jog remiamasi ne įtraukios lyderystės, sinerginiu, inovacijomis grįstoje ekonomikoje svarbiu bendradarbiavimo principu, o statiškuoju modeliu, kurį galima charakterizuoti kaip valstybės monopolį, kai pradeda dominuoti vyriausybė mokslo ir verslo ekosistemų kontrolė. LPK nuomone, kai iš numatomų 9 Tarybos narių, mažiausiai 7 atstovauja politiką formuojančias ir įgyvendinančias institucijas (be to dalis jų yra politinių komandų nariai), nebelineka balanso formuojant mokslo, technologijų ir inovacijų (toliau – MTI) politiką.

3. Inovacijų politizacija

Faktą, kad projekte numatyta Tarybą perkvalifikuoti į koordinuojančią, kartu pakeičiant Tarybos institucinę sudėtį ir reikšmingai sumažinant Tarybos narių skaičių (numatoma, kad Tarybą sudarys 9 nariai (iki šiol buvo 20)), įvardiname kaip grėsmę mokslo, technologijų ir inovacijų viešosios ir investicijų politikos tęstinumui, netgi prilyginame praktiniam naikinimui. Nors aktyvus vyriausybės dalyvavimas formuojant inovacijų politiką vaidina pozityvų vaidmenį, tačiau nepriklausomumo ir įvairovės trūkumas gali virsti iššūkiu, nes politikai yra linkę mažiau rizikuoti. Inovacinė veikla iš esmės yra rizikinga, todėl rizikos vengimas gali lengvai paremti ne itin novatoriškus sprendimus, todėl pusiausvyros nebuvimas paverstų inovacijų politiką mažiau veiksminga ir prieštarautų jos prigimčiai.

Matome riziką, kad MTI politikos ciklas taps trumpas, sutrumpės iki politinio ciklo, o pasikeitus LRV sudėčiai, keisis mažiausiai 5 iš 9 tarybos narių. Atkreipiame dėmesį, kad sėkmingų Europos sąjungos (toliau – ES) novatorių MTI politikos ir finansavimo ciklas yra 10 metų. Tuo tarpu darbo programos atnaujinamos kas dvejus metus, į šią veiklą įtraukiant ir socialinius partnerius, t.y. akademinę ir verslo bendruomenę. Siūlomo MTI tarybos sudarymo modelio rizikos yra labai didelės ir visiškai įmanoma, kad MTI politikos tęstinumas nebus užtikrintas per platų tarpinstitucinį atstovavimą.

Besikeičiančiai Europai ir Lietuvai reikalinga nauja, įtraukios lyderystės politika, sutelkianti bendram tikslui - konkurencingumo ir piliečių gerovės didinimui. Politika, prie vieno stalo susodinanti nacionalinio ir regioninio lygio politikus, akademinę ir verslo bendruomenes. Valstybinės institucijos ir organizacijos,

tokiu atveju vaidina svarbų vaidmenį palengvindamos naujos kokybės bendradarbiavimą ir stiprindamos ekosistemas. Vis dar egzistuojanti fragmentacija tarp švietimo, mokslo, technologijų ir inovacijų politikų, turėtų išnykti, siekiant daugiau sinergijos ir bendrų veiksmų.

4. Privataus finansavimo pritraukimo rizika

Mokslo ir verslo bendradarbiavimas grindžiamas tiek viešųjų lėšų, tiek privačių lėšų investavimu į MTI sritis ir turi skatinti mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros ir inovacines veiklas. Dalis veiklų vykdoma universitetuose, institutuose. Šios institucijos suinteresuotos pritraukti ir privatų finansavimą. Pasiūlius tokį MTI Tarybos modelį tapo visiškai neaišku, kas formuos universitetų, institutų kryptis? Spėjame, kad MTI Taryba. Kadangi Taryba planuojama sudaryti nesilaikant *triple helix* principo, be to, planuojama keisti iki šiol veikusį Tarybos darbo formatą, kuriame mokslo, technologijų ir inovacijų srityse veikiantys socialiniai partneriai galėjo sprendimų priėmėjams pateikti savo siūlymus, LPK nariai kelia klausimą, kodėl privatus sektorius turėtų investuoti į mokslo, technologijų bei inovacijų viešąsias sritis, kai nėra jokių MTI politikos tęstinumo garantijų. Verslas neturi pagrindo patikėti, jog tokia Taryba gali užtikrinti ilgalaikę MTI politiką.

5. Išnyko ekspertiškumo principas

Istatymas numato, kad Tarybos institucinę sudėtį tvirtina Vyriausybė, personalinę sudėtį – Lietuvos Respublikos Ministras Pirmininkas. Taryba veikia Tarybos darbo reglamente nustatyta tvarka. Tarybos darbo reglamentą tvirtina Vyriausybė. Savo veiklai organizuoti Taryba gali pasitelkti socialinius ir ekonominius partnerius, ekspertus. Atkreipiame dėmesį, jog pateiktame pakeitimo projekte, keičiant Tarybos institucinę sudėtį ir Tarybos narių skaičių, nėra ekspertiškumo reikalavimo Tarybos nariams. Taip pat manome, jog 2 iš 9 Tarybos narių atstovaujantys politiką įgyvendinančias institucijas - Inovacijų agentūros direktorius ir Lietuvos mokslo tarybos pirmininkas, dėl interesų konflikto - neturėtų būti Tarybos, formuojančios inovacijų politiką, nariais. Susipažinus su pakeitimo projektu lieka visiškai neaišku ir tai, kaip ir kokie bus sukurti kiti formatai šalia MTI Tarybos, kuriuose socialiniai partneriai galės komunikuoti tai, ką iki šiol komunikuodavo Tarybos formate. Nors projekte teigiama, kad „<...> rizikos, kad socialiniai partneriai neturės galimybių įsitraukti į jiems aktualių sprendimų rengimą, yra suvaldytos“ - verslo bendruomenė nemato net teorinės galimybės tapti Tarybos nariais. Galima būtų spėti, kad jei socialinių partnerių (verslo) atstovas galėtų būti MTI taryboje, jeigu būtų Inovacijų agentūros valdybos atstovu ir Lietuvos mokslo tarybos valdybos atstovu, tačiau įvardijame riziką, jog daugiau šansų tapti šiais valdybų atstovais Taryboje turi ŠMSM bei EIM viceministrai.

6. Sąžiningo požiūrio į socialinę partnerystę deficitas

LPK bendruomenė nesutinka su aiškinamajame rašte įvardijama nuomone, kad rizikos, jog socialiniai partneriai neturės galimybių įsitraukti į jiems aktualių sprendimų rengimą, yra suvaldytos, kai netrukus bus sukurti kiti formatai, kuriuose socialiniai partneriai galės komunikuoti tai, ką iki šiol komunikuodavo Tarybos formate. LPK nuomone, socialinė partnerystė devalvuojama.

LPK pasisako, kad Taryboje turi išlikti socialiniai partneriai - asocijuotų verslo ir mokslo struktūrų pasiūlyti atstovai, kurių veikla susijusi su technologijomis ir inovacijomis. Raginame išlaikyti trišalį balansą tarp valstybės, mokslo ir verslo atstovų ir taisyti siūlomą redakciją.

Generalinis direktorius

Ričardas Sartatavičius

